

Húsz éves a Tótkomlói Tanyamúzeum

A tótkomlóiaknak sikerült megőrizni egy tanyát a pusztuló tanyavilágból, mégpedig az egykori Viharsarok Termelőszövetkezet vezetése és lelkes dolgozóival. A szlovákok népeletét is feldolgozó Lopusni András volt az ötletgazda, aki húsz év után is a Tanyamúzeum élén áll, s akinek eszébe jutott a kerek évforduló megünneplése.

A romos orosházi *Kutyaj-tanyát* sikerült kiválasztani két évtizeddel ezelőtt, hogy felújításával új tanyaépületet hozzanak létre, mégpedig a hagyományos módszereket alkalmazva. Vert falat húztak fel tehát, s nádral fedték le a tetőt. A fő- és melléképületek, pontosan megegyeznek a XX. század eleji tótkomlói tanyák jellegzetes épületegyütteseivel. A tanya szobából, konyhából, kamrából, istállóból és kocsiszínból tevődik össze, melléképületei, építményei pedig a disznóól, a kerek tyúkól, a galambdúc és a gémeskút.

A tanya berendezése nem sokban tér el a többi alföldi tanyaépülettől, berendezését általában a falusi házakban már elhasznált bútorokból gyűjtötték össze. Szlovák jellege azonban így is szembetűnik. A szobában a falon látható a Luther-kép, a szlovák nyelvű házi áldás és a pondusos (láncon lógó, súllyal működő. A szerk.) falióra erősíti ezt az érzést.

A ház döngölt falait ugyan a Tótkomlósról Orosházára vezető úttal mellett emelték, de a növényeknek, fáknak köszönhetően, a világ zaja távol marad. Miközben a szérűskertben pöfögött a traktor, az idősebbek megpróbálták felidézni a múltat, tanakodtak a szerzőkről, beszélgettek mezőgazdasági évekről, természetről, állatokról... Valahogy olyan volt a helyszín, mint ha ismét a Magyar Televízió szlovák szerkesztősége érkezett volna meg Fuzik János vezetésével egy forgatásra. Mint egykor, amikor a szlovákok lakta település múzeumának segítségével „Egy év a tanyán” címmel sikerült igen népszerű televíziós sorozatot készíteni. A „Domovina” (akkor „Mi képernyőnk”) magazin sikeres sorozatát a „Hajtások” című ifjúsági műsorban vetítették havonta egyszer. A fiatalok nemcsak a múzeumban fellelhető eszközöket, emléktárgyakat, hanem a tanya körüli mezőgazdasági munkákat, az állattartást, a népszokásokat ismerhették meg, hanem az alföldi, tótkomlói szlovák nyelvjárást is. A sorozatban sok tótkomlói szerepelt. A szlovák általános iskolásokkal együtt mutatták be az adott hónap időszerű teendőit. Kötelek fontak, szántottak, vetettek, arattak, de bemutatták a húsvéti locsolkodást és a Szenteste szokásait is. Tizenkét rész tartalmát lehetetlen egy cikkben leírni, mint ahogy az is leírhatatlan, milyen népszerű volt a sorozat a tótkomlóiak körében, s milyen országos hírnévre tettek szert. Sokan a sorozatnak köszönhetően látogattak el a múzeumba.

Lopusni András a megemlékezésen kifejezte örömét, hogy ötlete megvalósulhatott, egy maroknyi lelkes csapat segítségével megépülhetett a múzeum. Sok tótkomlói önként ajánlotta fel a berendezési és hasz-

nálati tárgyakat, a bibliákat, ruhákat. Jó szóval fizettünk érte – mondta Bandi bácsi.

Talán éppen ezért is annyira fáj, hogy a múzeum két évtizedes fennállása alatt már négyszer törtek be és kirabolták az épületet. Pótolhatatlan dolgok tűntek el, mint például a sarokpad, vagy a magyarországi szlovák evangélikusok énekeskönyvének a Tranosciusnak néhány példánya, amelyeket már a városka újratelepítésekor magukkal hoztak a szlovákok. E könyvek éppúgy hozzájuk tartoztak, mint a hitük, a nyelvük, a szokásaik, a népdalaik. Ellopták – egy ládikával együtt – az egykori Mezőgazdasági Egylet dokumentumait is, melyek az 1947-es lakosságcsere idején Szlovákiába kerültek és csak évtizedek után, a véletlennek köszönhetően jutottak vissza Tótkomlóra.

Évente 600-700 látogató érkezik a múzeumba, természetesen nemcsak Magyarországról, de külföldről

A „Tótkomlós néprajza” című monográfiában Bandi bácsi írása is megjelent. „Hagyományos gazdálkodás és a paraszti életforma. Amilyennek az eke szarva közül látszik” – ez volt a címe az általa írt tanulmánynak. A tanyasi emberek életéről szóló alfejezetben a következőket írja:

„Kezdetben csak nyári, időleges szállásként használták a tanyát, később főleg a legelők felparcellázása után, 1857-től indult fejlődésnek a tanyavilág. Az állatok az akolból kikerültek, már nem a közös legelőn tartották őket tavasztól őszig, bekötötték őket az istállóba. Így megjelentek az olyan tanyák, ahol nagyméretű nem ritkán tizenkét lábasjószág bekötésére alkalmas istálló épültek, külön-külön a lovak, tehének, sőt az ökrök számára is.

A lakóépület egészen kicsi volt, éppen csak szobakonyha, ahol az emberek meghúzódtak, és nagyon kicsi kamra. A szobában ugyanis csak a gazda aludt, a nagyobb fiúgyermek és a béresek kinn éjszakáztak az istállóban az állatokat felügyelve.

A tanyasi ember élete a munkához igazodott. A mindennapi tevékenység mellett főleg tavasztól-őszig kint élt az egész család. Művelték a földet, nevelték a sok aprójószágot.

A komlói tanyás gazdák mindegyikének volt háza a faluban. Az idős emberek ott laktak, és onnan irányították a gazdálkodást. Fiaik, leányaik éltek kint, azok művelték a földet. Pontosabban télen csak a férfiak maradtak a tanyán, az asszonyok a háznál dolgozták fel a kenderet, készítették lányaiknak a kelengyét, szőtték a szebbnél szebb szőtteket. A férfiaknak szinte egész napjuk az állatok etetésével, gondozásával telt el. A takarmány-előkészítés, az állatok tisztántartása is sok időt vett igénybe.”

is, főként Szlovákiából. Sokan vannak közöttük, akik a lakosságcsere idején áttelepültek az anyaországba, de leszármazottaik is gyakori vendégek. A Szlovák Nemzeti Múzeum szakemberei elismeréssel nyilatkoznak a gyűjteményről, sőt időnként kölcsönöznek is a múzeumtól. A komlóiak „palókéának” hívták azt a kosár formájú, fából készített tárgyat, amit a borjú szájára húztak, mint egy szájkosarat. Arra szolgált, hogy kicsit szúrós végeivel rákényszerítsék a tehenet: szoktassa le a borjat a szopásról.

Az eredeti terv az volt, hogy egy élő skanzent hoznak létre, állatokkal, szérűskerttel, veteménnyel és minden mással, ami a tanyasi élethez kapcsolódott. Kezdetben mangalica sertést, racka birkákat, gyöngytyúkokat, de még pávákat is tartottak, s persze a galambok is otthonra leltek az új épületben. Az élet azonban közbeszólt: a tanyamúzeum a településtől kissé távol, már csak szinte magában ékesíti a komlói határt az orosházi út mentén. Mire a pávák nagy nehezen megszokták az estéknenti magányt, meg is szaporodtak. Egyszer csak nem nyest, vagy valami más állat, hanem valószínűleg egy ember vetett véget az életüknek. Ma már csak egérek cincognak szentelenül az udvaron, a galambdúc viszont tele van galambokkal, az istállóban pedig népes fecske család tölti napjait.

Az épületet szokás szerint hagyományos módon meszelik, a lábazatot – az úgynevezett falehúzást – alul is komlói mintákkal „pingálják ki” a helyi asszonyok, amikor az évek során rászolgál.

Asok lelkes brigádtag húsz éve, az akkori Viharsarok Termelőszövetkezet dolgozójaként döngölte a vályogfalat, emelte a tetőt, meszelt és végzett el minden mást, hogy egy tipikus tótkomlói tanyát hozzanak létre. A falakat ők, a tanyamúzeum lelkét Lopusni András, Bandi bácsi adta. A néprajzi gyűjtemény vele él. Ezért nem csoda: egy fiatal jegyespárt annyira megkapott ez a tanyamúzeum, hogy itt tartották lakodalmukat. Az udvaron volt a mulatság. Bandi bácsinak ez az egyik legnagyobb élménye. A másik ilyen nagy elismerés az volt számára, amikor Gyurkovics Zsuzsa színésznő hazalátogatott szülőfalujába. A Tanyamúzeumot is megtekintette, ami annyira megtetszett neki, hogy azt mondta, az nem lehet, hogy a sok komlói által adományozott tárgy közt ne legyen valami, amit ő hagyhat itt. Meghatódottságának úgy adott nyomatékot, hogy saját staffrungjából ajándékozott egy törölközőt. A mai napig a kemence mellett, a szárítólécen ékesíti a tisztaszobát. Azt a helyiséget, ami-ben eredetileg csak a szülők és a kisebb gyerekek aludhattak.

Aki pedig arra kíváncsi, hogy Závada Pál „Jadwiga párnája” című filmjének mely jelenetét forgatták a tanyán, keresse bátran fel Bandi bácsit, aki szívesen elmeséli a filmkészítés kulisszatitkait! Szívesen tart tárlatvezetést is úgy szlovák, mint magyar nyelven.

A múzeum egyéni bejelentkezés alapján látogatható. Hívásaikat Lopusni András várja a következő telefonszámon: 06/68/460-828.

Bencsik János

A szerző felvételei